

УДК 378.016:94(477)]:378(091)(71=161.2)-051Лисяк-Рудницький

Дерев'янко Т. М.

молодший науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики,
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського
ORCID ID: 0000-0003-3980-7584

**ДОПОВІДЬ «ПРОБЛЕМИ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ»
ІВАНА ЛИСЯКА-РУДНИЦЬКОГО: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ**

Ім'я Івана Павловича Лисяка-Рудницького – історика, політолога, публіциста й педагога – в Україні стало відоме лише з проголошенням незалежності нашої держави. Багато посприяв цьому український учений Ярослав Грицак, який написав його біографію, досліджував доробок та опублікував деякі праці науковця [1]. Пізніше до студіювання творчості Івана Павловича долучилися І. Ковальчук [2], К. Кондратюк [3], С. Кульчицький [4], О. Магдич [6], Р. Симоненко [7] та ін. У своїх розвідках вони аналізували постать Лисяка-Рудницького насамперед як історика й відповідно його спадщину в цій галузі. І це справедливо й закономірно, адже вивченню історії України науковець присвятив усе своє життя. Однак, так би мовити, за лаштунками часто залишається не менш важливий і, на жаль, нині малодосліджений напрям його діяльності – педагогічний.

Зауважимо, що доробок ученого складається з численних невеликих за обсягом історичних есе, які стали його візитівкою в науковому світі, енциклопедичних статей і рецензій. Безпосередньо на педагогічні теми Іван Павлович не писав. А тому безцінним джерелом для дослідження особистості Лисяка-Рудницького саме як педагога є його доповідь «Проблеми в навчанні історії України», виголошена на Першій Всеканадській конференції у справі студій україністики на університетах Канади й пізніше опублікована на сторінках журналу «Український історик» [5]. У ній автор поділився власним досвідом і спостереженнями, здобутими під час викладання впродовж трьох академічних років курсу історії України в Альбертському університеті (Едмонтон, Канада).

Насамперед учений наголосив, що завдяки великій українській діаспорі в Канаді тут існує суспільне підґрунтя для навчання історії України, чого немає в інших країнах. Далі він охарактеризував категорії своїх студентів. Зокрема, виокремив серед них канадсько-українську молодь, що вже в кількох поколіннях проживає на теренах Канади й досить погано володіє українською мовою або ж взагалі її не знає, однак «в них жевріє свідомість їхнього

походження та певної духової відмінності від англосаксонського оточення» [5, с. 115]. 3-поміж слухачів курсу Івана Павловича, за його словами, окрему категорію становили вчителі української мови в школах Едмонтону, які відчували «потребу поглибити свої знання українських справ» [5, с. 115]. До третьої категорії належали студенти, які не мали безпосереднього стосунку до українства, але спеціалізувалися на вивченні слов'янського світу й для котрих цей курс давав додаткові знання та слугував доповненням їхніх студій [5, с. 115].

У своїй доповіді вчений поділився й власним баченням того, як саме має викладатися курс історії України з огляду на специфіку аудиторії, та методами, що їх він застосовував під час читання лекцій. Так, на переконання Івана Павловича, викладач повинен «приймати студента таким, яким він є», «уміти говорити до нефахівців зрозумілою для них мовою та розбуджувати їхню думку» [5, с. 115]. Педагог наголошував також на важливості застосування порівняльного методу, ігнорування якого вважав основною хибою навчання рідної історії.

Важливо, що з доповіді І. Лисяка-Рудницького дізнаємося про розроблену ним програму навчання української історії в Альбертському університеті, яка була схвалена керівництвом вишу. Відповідно до неї історія України поділялася на чотири односеместрові курси: 1. Антична й середньовічна Україна. 2. Україна в ранні новітні часи, від XVI до XVIII століття. 3. Україна в XIX столітті. 4. Україна в XX столітті. Студенти могли записатися або на один семестр, або на два, а то й на повний цикл, що тривав два роки. До речі, Іван Павлович запропонував цікавий прийом: названі вище курси мали чергуватися не в хронологічній послідовності. Наприклад, після античної доби та середньовіччя читався курс про XIX ст., а після козацької доби – XX ст. Це, на думку педагога, допомагало студенту впродовж одного академічного року ширше поглянути на історію України різних епох [5, с. 116–117].

3-поміж найболючіших проблем, що виникали під час викладання курсу історії України, учений виокремив відсутність відповідних підручників і посібників. Він наголосив на нагальній потребі створення такого корпусу підручників, посібників та довідкової літератури університетського рівня. На думку педагога, це є завданням усіх працівників української науки поза межами Батьківщини, на індивідуальному рівні вирішити його не вдасться, адже воно потребує «колективного зусилля та розумного планування» [5, с. 118].

Отже, доповідь «Проблеми в навчанні історії України» Івана Лисяка-Рудницького являє собою цінне джерело для дослідження як педагогічної діяльності цієї особистості, зокрема його переконань, методологічних підходів та принципів, так і стану викладання курсу історії України в

університетах Канади на початку 70-х рр. XX ст. та труднощів, з якими стикався професорсько-викладацький склад.

Список літератури

1. Грицак Я. Іван Лисяк-Рудницький (нарис інтелектуальної біографії). *Сучасність*. 1994. № 11. С. 73–96.
2. Ковальчук І. Постать, погляди, ідеї і науковий доробок Івана Лисяка-Рудницького з історичної ретроспективи: біографічно-історичний огляд. *ІНТЕРМАРУМ: історія, політика, культура*. 2023. Вип. 13. С. 195–214. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/39474/>.
3. Кондратюк К. К. «Між історією і політикою»: життєві й інтелектуальні простори українського історика-емігранта Івана Лисяка-Рудницького (1919–1984). *Новітня доба*. 2023. Вип. 11. С. 238–247. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001421316>.
4. Кульчицький С. В. Лисяк-Рудницький Іван Павлович. *Енциклопедія сучасної України* : електрон. версія / НАН України, НТШ ; редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-55035>.
5. Лисяк-Рудницький І. Проблеми в навчанні української історії. *Український історик*. 1975. № 1–2 (45–46). С. 114–119. URL: <https://diasporiana.org.ua/periodika/3329-ukrayinskiy-istorik-1975-ch-1-2/>.
6. Магдич О. Іван Лисяк-Рудницький: від емігранта-контролера до реформатора освіти [Електронний ресурс]. *Фотографії старого Львова*, 2016. URL: <https://photo-lviv.in.ua/ivan-lysyak-rudnytskyj-vid-emihranta-kontrolera-do-reformatora-osvity/>.
7. Симоненко Р. Іван Лисяк-Рудницький. *Історіографічні дослідження в Україні* : зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т історії України. 2005. Вип. 15. С. 572–611.